

DEMOKRACIJA

Uredništvo: Trst, ul. Machiaveli 22-II. - tel. 3-62-75
Uprava: Trst, ulica S. Anastasio 1-c - tel. 2-30-39

Leto VIII. - Štev. 43

Trst - Gorica 22. oktobra 1954

Izhaja vsak petek

Prva naloga

V našem zadnjem uvodniku smo dokazali, kako nujno in potrebno je, da tržaški Slovenci pravilno dojamajo in razumejo dolžnosti, katere jim nalaga novo obdobje, v katerega vstopajo po sklenjenem sporazumu o začasnih rešitvah Tržaškega vprašanja.

Kako pa se to doseže? Kakšne so legitimacije, s katerimi se v javnem življenju to izpričuje? Predvsem z obstojem lastnih slovenskih gospodarskih, kulturnih in političnih organizacij. Vse to pa ne pomeni prav nič, če ne dobi svoje krove v samostojnem, slovenskem političnem nastopanju.

Kaj je torej v tem zgodovinskem trenutku osnovna naloga vsakega zavednega tržaškega Slovenca? Prepričati mora čim večje število svojih sorodnikov o popolni in neizogibni pravilnosti pravkar nakazanih zaključkov. V trenutku, ko tukajšnja kominformistična stranka vleče svoje pristaše, med katerimi je tudi veliko dobrih Slovencev, pred okrilje italijanske KP, v trenutku, ko so tržaški Titovci navidezno celo likvidirali svojo lastno komunistično organizacijo, da bi lažje izpeljali svoje preoblikovanje v nekakšno novo slovensko-italijansko socialistično stranko, je treba našim ljudem, našemu človeku dopovedati, da je to napuščno, da je greh.

Pustimo zvenkrat ob strani razne ideološke razlike. Nihče ne more zahtevati, da bi vsi enako čutili in enako hoteli glede vseh možnih vprašanj, ki se pojavljajo v javnem življenju in sploh v družbi. Vsak ima lahko svoje poglede na večjo ali manjšo koristnost ene ali druge socialne ureditve, na vero, na svobodnemiselnost itd. Toda v našem smislu si pa vendar lahko vsi edini: v obrambi svojih pravic. In prav to bi moralo biti jedro našega političnega delovanja. Kdor govori, da je v našem položaju potrebna drugačna usmeritev, da se moramo skoro v 50 milijonski Italiji predesem zavzemati za zmago komunizmu ali socializmu, ta je kaj nepravilno ocenil vlogo, ki jo pri tem lahko odigra kakšnih 30-40.000 slovenskih glasov. Poleg tega pa ni domael, da tudi v primeru uresničenja takšnih stremeljav tukajšnjim Slovincem še vedno ne bo zajamčen njihov obstoj, če jim ne bodo priznane njihove pravice, če jih bodo smatrali za drugorazredne, ne pa enakopravne državljane. Osnovni problem našega življenja in smrti, pa naj bo tudi navadne skorjice kruha za posameznika, ki neče zavreči svojega lastnega imena in zavesti, je in ostane uveljavljanje in priznavanje narodnostnih pravic. Tako je bilo in bo pri vseh narodnostnih skupinah, ki so se kjerkoli znašle v vlogi narodne manjšine.

Tržaški Slovenci morajo torej izpričati svojo voljo do obstoja v tem, da se pod svojim imenom organizirajo in da pod svojim imenom tudi politično nastopajo. To je tako jasno, da se o tem sploh ne more dvomiti. Toda vključ temu je še veliko ljudi, ki verjame drugačnemu prigovarjanju. Italijanske komunistična stranka je druga najmočnejša stranka v Italiji, pravijo eni in dodajajo »Skrjimo se v njeno krilo, tam bomo najbolj varni! Titovci pa oznanjajo na drugi strani: »Samo v sklopu širokih italijanskih delovnih množic bomo nekaj pomenili. Zato proč z nazadnjaškim narodnjaštvom! Pri tem pa prvi pozabljajo, da bi bili Slovenci v KPI drobci, ki ne bi imeli najmanjšega vpliva na partijsko vodstvo, drugi pa se niti ne zmanjajo za katastrofalne posledice svoje fratelančne politike, ko so se tudi uspravali z vero v pretežno italijanske delovne množice, ki so jih ob prvi preizkušnji pustile popolnoma na cedilu. Toda še važnejše je, da eni in drugi vcepjajo našemu človeku občutek manjvrednosti, češ, sam ne moreš nič. To je kaj nevaren bacil, ki izizove, kakor

Posebni statut o pravicah etničnih manjšin

S tem statutom sta prevzeli Italija in Jugoslavija jamstvo za ohranitev narodnostnega značaja jugoslovanske odnosno italijanske manjšine na področjih, ki prideta pod njuno upravo. Statut nam daje rnanj pravic kot Stalni statut mirovne pogodbe, slovenščina ne bo zraven italijanščine uradni jezik; postali smo narodnostna manjšina v državi. Toda pri vsem tem pomeni londonski statut mejnik med našo dosedanjim usodo po prvi svetovni vojni in rapalski pogodbi, ko niso bile naše narodnostne pravice nikjer uzakonjene.

K temu priznanju narodnostnih pravic smo pripomogli tudi mi slovenski demokrati s svojimi neštevitimi vlogami in spomencami o potrebah in pravicah slovenskega in hrvatskega ljudstva na tem ozemlju, ki smo jih poslali ne samo na Zavezniško vojaško upravo, ampak tudi v Washington in London. Večkrat je bilo z angleške in ameriške strani naglašano, da bi bile, če bi STO prišlo zopet pod Italijo, Slovencem in Hrvatom zajamčene njih narodnostne pravice po vzoru, ki veljajo za Nemce v Poadriju na Južnem Tirolskem. Londonski statut nam ne daje onih pravic, ki jih imajo južnotirolski Nemci.

V naslednjem se bomo dotaknili važnejših določb statuta. Ker so pravice obeh narodnostnih manjšin — jugoslovanske in italijanske — v splošnem enake, bomo govorili zaradi kratkosti le o pravicah, ki veljajo za jugoslovansko narodnostno skupino na področju A. Tako namreč imenuje sporazum Slovence, Hrvate in Srbe, ki živé na področju A.

Narodnostni značaj

Jamstvo obeh držav za ohranitev narodnostnega značaja v duhu londonskih dogovorov je ena najvažnejših določb statuta. Ona pomeni, da sta obe državi hoteli zagotoviti svojim etničnim manjšinam ohranitev in obstanek kot narodnostna slovenska odnosno italijanska skupina. Z drugimi besedami je to jamstvo, da se manjšine ne bodo raznarodovale. In ker je šola, zlasti otroški vrtci in ljudska šola, najučinkovitejše sredstvo za potujčevanje drugorodnih otrok, je bilo izrečeno v čl. 2, točka c), da se ohranijo slovenske šole povsod, kjer so otroci slovenske narodnosti. Iz tega bi moralo slediti, da v smislu načel splošne deklaracije o človečanskih pravicah, na katere se statut v točki 1 sklicuje, ne bi smeli sprejemati italijanske šole na področju A slovenskih in jugoslovanskih šole na področju B italijanskih otrok. S tem bi se ne krutila slovenskim in italijanskim staršem pravica dajati otrokom potrebno vzgojo, ampak bi se samo prepredilo potujčevanje lastnega otroka, kar je protinaravno in nemoralno in proti deklaraciji o človečanskih pravicah. Zato bi morale šole na področju A in na področju B odklanjati tuje rodne otroke, da se ne ponižajo na stopnjo potujčevalstva in krše duh in smisel londonskih dogovorov.

Hujskanje in nestrpnost

Podžiganje narodnostne in rasne mržnje med obema narodnostima je bilo prepovedano in se bo kaznovalo. Samo na tak način bo mogoče izvajanje manjšinskega statuta v duhu sprave in miru. S to določbo so hoteli enkrat za vselej odstraniti hujskanje in zaničevanje. In to je bilo potrebno. Vsak Slovenec govori povsod svobodno in javno svoj slovenski jezik, ne da bi

smo se imeli v teh letih že nekjerkoli prišlo prepričati, pri mavisikom pravo narodnostno smrt.

Resnica pa je popolnoma drugačna od tega, kar trobijo razni plačani aktivisti: Slovenci bomo nekaj šteli, bomo kot takšni spoštovani in upoštevani, samo če se bomo najprej sami sebe zavedali, če svojega imena sami ne bomo skrivali in zamačevali. To pa bomo dosegli samo, če bomo povsod nastopali pod svojim imenom. Ne pozabimo. Kdor si ne pomaga sam, tega tudi drugi zapostavljajo!

Prepričati o tem našega človeka pripraviti ga do tega, da odpove pokorščino svojim vodstvom, ki ga skušajo zopet prodati in izigravati, ali pa da svojim vodstvom prepriča, da bi svoje načrte uresničila, to je prva naloga, za katero se mora v tem zgodovinskem trenutku zavzeti usah zaveden tržaški Slovenec. ***

se mu bilo treba bati, da ga kak vročekrvnež zaradi tega zeli ali napade — ako noče biti kaznovan. Zato proč s strahom govoriti na ulici, v tramvaju, na delu v svojem materinem jeziku.

Javne službe

Zajemčena je enakost pri sprejemanju in nastopanju služb v javnih in upravnih uradih. Slovenski dijaki, ki končajo srednjo šolo, obvladajo popolnoma italijanski jezik. Zato pričakujemo, da bo nova uprava našega ozemlja sprejemala v državne, deželne in občinske službe tudi pripadnike naše narodne skupine, brez vsake diskriminacije in spopolnila uradniške kadre s sorazmernim številom slovenskih uradnikov vseh vrst.

Jezikovna enakopravnost

Ta enakopravnost se odraža v pravicah Slovencev in drugih pripadnikov jugoslovanske skupine, d se bodo lahko svobodno posluževali svojega jezika pri osebnih in uradnih odnosih in stikih z upravnimi in sodnimi oblastmi. To velja za vse upravne oblasti, državne, deželne in občinske. Od oblasti pa dobijo odgovor tudi v svojem jeziku; pri ušnih odgovorih naravnost od funkcionarja ali po tolmaču; pri pisarnih odgovorih in rešitvah pa morajo oblasti preskrbeti vsaj prevod, če že ne originala v slovenščini. Jevne listine in razsodbe, ki se nanašajo na Slovence in druge Jugoslovane, morajo biti opremljene s prevodom v jezik stranke. Iz tega izvira, da bo lahko vsak Slovenec govoril na sodniji v svojem jeziku in se obrčal na sodne oblasti s slovenskimi vlogami, prošnjami in tožbami; četudi se mora prepis tožbe dostaviti nasprotni stranki, je tožba vendar spis, ki je naslovljen na sodnijo in ki od sodnije zahteva, da izreče pravorek.

Važna je določba o dvojezičnih

napisih na javnih zgradbah in uradih ter o imenu krajev in ulic. V tržaški občini bodo ti napisi in imena tudi v slovenskem jeziku, ali samo v onih volilnih okrajih, kjer Slovani tvorijo vsaj 25 odstotkov prebivalstva. V drugih občinah pa, kjer je Slovanov najmanj 25 odstotkov, bodo dvojezični napisi po celi občini.

Od naših ljudi je sedaj odvisno izvajanje dvojezičnosti: Ako se bodo dosledno posluževali svojega materinega jezika, kar je sedaj njih sveta pravica, bodo tudi pripomogli k nastavljanju naših uradnikov in uradnic in s tem k ohranitvi naših šol.

Kulturne organizacije in domovi

Našim vzgojnim, kulturnim, socialnim in športnim organizacijam je bila zajamčena enakopravnost z italijanskimi organizacijami zlasti v pogledu uporabljanja javnih stavb, radia in pomoči iz javnih finančnih sredstev. S posebnim pismom od 5. oktobra je italijanski veleposlanik naznamil jugoslovanskemu veleposlaniku v Londonu, da bo dala Italija na razpolago za slovenske kulturne potrebe v Trstu: eno hišo v Rojantu, »Narodni dom« pri Sv. Ivanu in da bo dala denar za zidanje novega kulturnega sedišča v ulici Petronio. Ta novi kulturni dom, ki naj bi ga sezidali na zemljišču v ulici Petronio, tam nekje blizu Rocola, naj bi bil menda nadomestilo za slovenski »Narodni dom« na trgu Dalmazia, kjer stoji danes »Hotel Regina«. Četudi upoštevamo pripravljenost italijanske vlade, da nam da sredstva za sezidanje novega kulturnega doma v nadomestilo za požgani »Narodni dom«, ki je bil v sredi mesta, moramo označiti ulico Petronio, ki je ne samo delež od sredine mesta, ampak tudi v predmestju, kjer skoraj ni Slovencev, za najbolj nesre-

čen prostor za osrednji slovenski kulturni dom v Trstu. Zakaj se je izbrala ravno ulica Petronio, vedno dobro vsi tržaščani. Tam imajo Titovci stavbišče, na katerem so hoteli pred leti sezidati svoje kulturno središče.

V interesu vseh tržaških Slovencev, Hrvatov in Srbov ter v interesu mesta samega je, da se v ulici Petronio ne zabijejo stotine milijonov za kulturni dom, ki bi na

bolj primernem kraju bil mestu Trstu v čast in ponos.

Duh sprave, ki daja londonskim dogovorom visoki zgodovinski pomen, je hotel pomešti s šovinizmom maih ljudi kampanilškega obzorja, ki bi jim bil slovenski kulturni dom sredi mesta — strašilo. Zato bi bilo prav, če bi odgovorni činitelji podvrgli reviziji namero, da se slovenski centralni kulturni dom postavi v ulico Petronio.

OBODHODU anglo-ameriških zaveznikov

Od 10. junija 1945 do 15. septembra 1947 je bilo naše ozemlje pod anglo-ameriško vojaško upravo, ki je z ustanovitvijo STO prevzela 16. septembra 1947 od Varnostnega sveta zaupno upravo področja A. Ta je trajala do sedaj, odnosno do 26. oktobra t. l.

Ce se ozremo nazaj na teh devet let anglo-ameriške uprave in potegnemo črto pod njo, se nam kažejo njene dobre in tudi slabe stran: Anglo-ameriška uprava ni odpravila ostankov fašističnih zakonov na področju narodne enakopravnosti slovenskega jezika in gospodarstva; ni nicesar storila za vsaj delno popravilo škode, ki jo je najžej prizadejal slovenskim gospodarstvom in denarnim zavodom ter kulturnim ustanovam. Zavezniško vojaška uprava ni branila STO, kakor bi bila njena dolžnost v duhu pariške mirovne pogodbe, ampak je l. 1948. pod generalom Aireyem, celo predlagala njegovo ukinitve.

Na drugi strani pa če hočemo biti objektivni in pravični, je treba priznati, da je zavezniška uprava hotela l. 1945 zavrniti Slovincem v široki meri važna upravna

mesta, kar ji pa ni uspelo zaradi odpora in bojkota slovenskih komunistov. Ta bojkot je imel usodne posledice za ves razvoj uprave, ki je prišla pod vpliv italijanskih uradnikov in tako ostala naklonjena italijanski stvari. Toda pri vsem tem bojkotu je ta uprava dala Slovincem slovenske ljudske, strokovne in srednje šole ter slovensko radijsko postajo. Trstu je naklonila 22 milijard ERP-podpore. Z njo bi se bilo lahko došli več stori, če bi se bile podpore ameriškega ERP-a omejevale v glavnem na Trst in njegovo industrijo in če ne bi odšlo okrog 17 milijard litr posojil za gradnjo trgovskih ladij, ki so, zgrajene, zapustile Trst in odplule v druge luke. Pri vsem tem je zavezniška uprava vendar storila marsikaj za naše podedelje. Podpirala je z ugodnimi posojili naše industrijske, s prispevki za tujski promet naše obrtnike in gostilničarje; naše kmetje s podporami za obnovo vinogradov, sadovnjakov, hlevov in gospodarskih poslopij. Zgradila je v vohni porušene in požgane vasi. Pripravljena je bila dati slovenskim ribičem tri odst. posojila za obnovo ribiških ladij in nakup motorjev. Naše podedelje je v doli 9 let popolnoma spremenilo svoje lice. Ceste, vodovodi, električna napeljava, občinski domovi, šole, otroški vrtci in stanovanjske hiše pričajo, da je tod hodila radodarna, bogata roka. Teh kratkih, ali zgodovinskih devet let bo ostalo prebivalstvu Trsta in okolice, posebno pa Slovincem v nezbrisnem spominu, kakor je ostala slovenskemu narodu v spominu francoska vladavina kraljestva Hirije od 1808. do 1813. leta.

Zato bo ohranil slovenski narod na Tržaškem, vkljub vsem težkim progreskom, ameriške in angleške upravitelje v trajnem spominu.

Volilna komedija v Vzh. Nemčiji

V nedeljo 17. t. m. so vzhodnonemški komunisti ponovili volilno komedijo po vzoru svojih nacističnih prednikov. Ni treba posebej omenjati, da je to »zmagala« tudi tu — kakor po ostalih ljudskih demokracijah — z 99 odsto. Te odstotke itak kuhajo in pečejo tajne policije in prav zato je ta jed tudi tako odvrtna. Tisti, ki razmere poznajo, zatrjujejo, da bi s svobodnimi volitvami v Vzh. Nemčiji komunisti potegnili prav toliko glasov, kakor njihovi tovarši v Avstriji na isto nedeljo. Niti celih 4 odstotkov.

Nemčija v Atlantski zvezi

Po desetih letih bo v teh dneh prenehala zavezniška zasedba Zahodne Nemčije. Z zgodovini ni mogoče najti primera tako dolge zasedbe tujege ozemlja kot posledica vojnih dogodkov. Po vsem, kar je nacistična Nemčija pred vojno in med vojno povzročila, je bila dolgotrajna zasedba tudi povsem upravičena. Nacistična okužba je tako globoko prodrla v organizem nemškega naroda, da so bila v resnici potrebna tako dolga zdraviljenja — in še je tvegano vprašanje, ali je danes nemški narod tudi odravljjen.

Mnogo priprav za ukinitvev zasedbene stanja v Zahodni Nemčiji so dokončali že v Londonu. Sedaj pa je na vrsti Pariz, ki naj o strani še zadnje ovire. Te zapreke obstojajo med Francijo in Nemčijo. V Parizu so zbrani zastopniki Združenih držav, Anglije, Francije in Nemčije: Foster Dulles, Anthony Eden, Mendés France in Adenauer. Ti bodo reševali še nekaj podrobnih vprašanj, kakor n. pr. pravni položaj zavezniških sil na ozemlju Zah. Nemčije in na območju Berlina. Vzporedno s temi razgovori ostaja odprto le še vprašanje Posarja, ki ga rešujeta obe stranki.

Nemci se boje lastne vojske

Precejšnjo pozornost mednarodne javnosti je vzbudil članek nemške revije »Der Spiegel«, v katerem nemški novinar opisuje, kako je na londonski konferenci slučajno prisluškoval prijateljskemu zaupnemu pogovoru med nemškim kanclerjem Adenauerjem in belgijskim ter luksemburškim zunanjim ministrom. Novinar, skrit za stebrom, naj bi bajé slišal, kako je Adenauer razkril svoj strah pred ustanavljanjem se nemško vojsko. Ob tej priliki naj bi dejal, kako so lahko gotovi, da se ne bo zgodilo nič hudega vse dokler je on na oblasti. Toda če bi Nemčija kasneje prišla pod vpliv nacionalističnih sil in generalov, potem ne ve kako bo. Nemški kancler naj bi ponovno podčrtal svojo vero v združenje Evrope. Njegova želja naj bi bila, da se sedanjo rešitev, katero so morali skovati, ker je Francija odklonila načrt za ustvaritev Evropske obrambne skupnosti in vojske, smatra samo za časovno.

Adenauerju je torej, vsaj kakor piše v omenjenem članku, žal, da bo prišlo do tako rekoč samostojne nemške vojske, ne pa do združene zahodnoevropskih vojsk v nadnarodno in nenacionalistično armado. Poznavalec nemških razmer se zdi Adenauerjeva nevolja in strah kaj verjetna. Številni mladi Nemci, s katerimi se je imel naš sodelavec priložnost razgovarjati prav v trenutkih, ko se je v francoski poslanski zbornici odločala usoda Evropske obrambne skupnosti, so namreč tudi izrazili podobne pomisleke. Vsi, brez razlike, so Francozom zelo zamerili, ker so s svojim zahtevanjem prepredili, da ne bi nemški generali zopet postali najprej vpliven, nato pa morda odločilen činitelj nemškega javnega življenja in politike. Mladu nemško pokolenje je bilo pripravljeno služiti obrambi svobodoljubnega sveta, boji se pa svojih lastnih vojaških voditeljev, ki so Nemce že dvakrat vodili v uničujočo katastrofo. Zato bi se Nemci sami čutili veliko varnejše, če bi vedeli, da so njihovi vojaški šefi podvrženi čim strožji mednarodni kontroli, ki bi pa seveda morala biti enaka kakor za druge pogodbenike.

Jugoslovansko sovjetska medsebojna snubljenja

Senzacionalna odobritev londonske rešitve Tržaškega vprašanja od strani Sovjetske zveze je zopet pritegnila poglede na jugoslovansko-sovjetske odnose, kjer se je v zadnjem času res zgodilo veliko novega. Staro sovraštvo pada vedno bolj v pozabo in Kremelj ne izgublja nobene priložnosti, da ne bi dokazal, kako »zaželen« bi mu bil

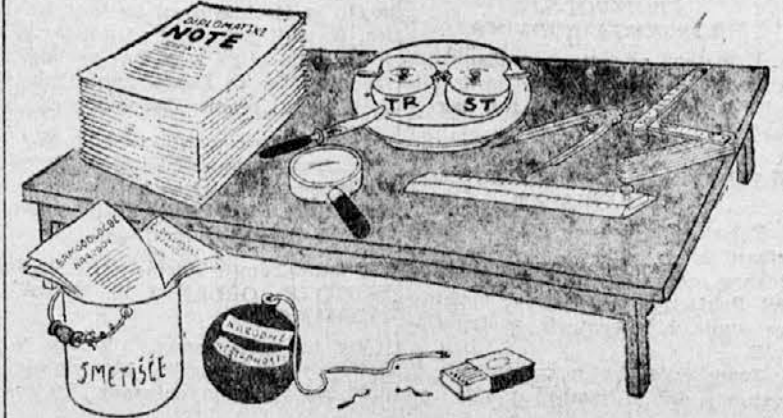
povratak izgubljenega sina v domače okrilje. Na drugi strani tudi jugoslovanski komunisti, katere so ameriške dobave reševala iz najtežjih škripec, nikakor ne kažejo, da bi jim kaj takega bilo neljubo. Glasnik jugoslovanskega zunanjega ministrstva, Drašković je na nedavni tiskovni konferenci na neko vprašanje kar odkrito priznal, da je razmerje med Jugoslavijo in Sovjetsko zvezo doseglo že takšno stopnjo normalizacije, da postaja zrelo za prehod k političnim razgovorom.

Popuščanja na sovjetski strani so kar precejšnja. Poleg priznanja rešitve Tržaškega vprašanja ne smemo spregledati, da je bil jugoslovanski zastopnik že dolgo od goz izvoljen za tajnika Podonavske komisije, v kateri se s svojimi komunističnimi kolegi kominformisti prav dobro razume in ni več zapostavljan kakor je bil prej. Med Sovjetsko zvezo, Madžarsko in Vzhodno Nemčijo na eni ter Jugoslavijo na drugi strani so vzpostavili živahni trgovski stiki. Sovjetska zveza je prenehala s protititovsko propagando. Tako je pred dnevi prenehala oddajati kominformistična radijska postaja »Svobodna Jugoslavija«. S tem je utihnoli pravzaprav več radijskih postaj, ki so delovale pod tem skupnim imenom. Nadalje je na Madžarskem prenehala izhajati jugoslovanski emigrantski list. Prav tako so sovjetske radijske postaje nehale motiti beogradske radijske oddaje, ki so kmalu nato ukinitve svoj program v ruščini.

Sovjetska zveza bo nadalje vrnila mladeniče, ki so pred prelomom s kominformom odšli na študije na njene univerze. Mnogi izmed njih so medtem končali vojaško akademijo »Suvorov«. Vsi se bodo zdaj vrnilo domov, kjer bodo dobili primerno mesta. Tudi na športnem področju se led taja. Beogradske nogometno moštvo »Crvena zvezda« bo odšlo na gostovanje v Bolgarijo, pripravila se šahovski dvoboj med Jugoslavijo in Sovjetsko zvezo, šahovskega veturnirja v Beogradu pa se bodo udeležili tudi sovjetski šahisti.

Vse torej kaže, da je spor v komunistični družini pred poravnavo. Kako gledajo na to jugoslovanski narodi, ki so upali, da se bodo v dolednem času rešili komunističnega jarma, je seveda drugo vprašanje.

Tržaška rešitev v tuji luči

VESTI z GORIŠKEGA

Kaj pa naša avtonomija?

Brižljivi terek prevzame Italija v svoje roke upravo malenkostno skrednega področja A Svobodnega tržaškega ozemlja. Ker gre pri tem za dejansko razdelitev STO in je njegova mednarodno-pravna obramba samo zunanja forma, se bodo naši tržaški rojaki znašli pod novim gospodarjem.

V primerjavi z našim, bo položaj tržaških Slovencev veliko lažji in ugodnejši. Dobili so manjšinski statut. Z mednarodno pogodbo med dvema državama, katere nobena stran ne more samovoljno izpremeniti, so jim zagotovljene osnovne človeške, med temi posebno narodnostne in jezikovne pravice. Na uradni se bodo lahko obračali v slovenskem jeziku in v svojem materinem jeziku bodo dobivali tudi rešitve. Njihove šole bodo zakonitostne, učne moči pa stalno nameščene. V javne službe bodo sprejemale sorazmerno število kandidatov slovenskega izvora. Italija jim bo tudi deloma vrnila škodo, katero so utrpeli slovenske kulturne organizacije pod fašizmom. Izročena jim bo sta dva narodna domova, tretji pa jim bo celo sezidan.

Ce te dni govorimo s Tržačani ter pripomnimo, da živimo Goričani še sedem let pod Italijo in nimamo niti od daleč toliko pravic, kot neredko dobili odgovor, da jim zavidamo. Ne bomo rekli, da naš Gorikem nimamo slovenskih šol, toda te šole so nekakšni divji poganjki. Še do danes niso zakonitostne. Razen starih, njihove po volji pridobljene učne moči niso stalno nameščene. Posamezniki, ki so optirali za italijansko državljanstvo, so bili prisiljeni svoje otroke iz teh šol odstraniti. Tudi v Gorici smo imeli Slovenci svoj lep dom, ki še danes stoji. Zanj smo vložili celo tožbo, toda ni je bilo pravice, ki bi spoznala, da nam ga je treba vrniti. Tudi glede jezika moramo pripomniti, da so se naši italijanski sošolci vsaj na ulicah in v lokalnih pomirlih s tem, da slišijo tudi slovensko, toda o kakšnih slovenskih uličnih napisih ali celo slovenskih krajevnih imenih ne moremo niti sanjati. Isto velja za uporabo slovensčine na uradnih.

Vse to se dogaja vkljub temu, da gre pri tem za pravice, ki so nam zagotovljene z že pred davnim sprejetim italijansko ustavo, vkljub temu, da je bil zakon za slovenske šole že pripravljen ter je bajle ležal v predalu goriskega prefekta, vkljub temu, da je v ozirih na posebnosti značaj naše pokrajine italijanska ustava v svojem 116. členu izrecno predvidela, da se Furlaniji-Julijski krajini pripisajo posebne oblike in pogoji avtonomije s po-

sebnimi statuti, ki so sprejeti z ustavnimi zakoni. Sicilija, Trento-Gornje Poadižje in Dolina Aosta so medtem že dobile svoje statute, v katerih je pri slednjih dveh avtonomnih pokrajinah predvidena tudi širokogrudna zaščita jezikovnih in drugih pravic tujejezičnih skupin. Le mi na Goriskem in v Furlaniji še vedno čakamo.

Do nedavnega so izjavljali, da je vzrok zamudi nerešeno Tržaško vprašanje. Ta razlog je s podpisom londonskih dogovorov odpadel. Italijanska vlada, ki je to menda pričakovala, je zato že poleti imenovala posebno komisijo, s sedežem v Vidmu, ki naj izdela osnutek za deželno avtonomijo Furlanije in tistih delov Julijske krajine, ki so ostali Italiji. Ni nam sicer znano, kako se razvija podobno delo te komisije, toda kolikor slišimo, razpravljajo njeni člani samo o upravnih in tehničnih, torej administrativnih problemih takšne avtonomije v odnosu do državne oblasti, ne pa o političnih nalogah, ki bi jih morala ta avtonomija rešiti. Kakor v Dolini Aoste in v Trentu-Gornjem Poadižju, gre vendar tudi pri nas za narodnostno mešano področje, na katerem je treba narodnosti, po italijanskem izrazoslovju »stujezična« skupini zagotoviti njene posebne kulturne in politične pravice. Če avtonomna ureditve temu ne bi zadostila, potem bo prizadeeli del prebivalstva ostal zagrenjen in nezadovoljen, kar pa državi kot taki ne more biti vseeno, posebno, ker je v vprašanju občutljivo obmejno področje. To še toliko bolj, ker se bo danes, ko so tržaški Slovenci dobili svoj poseben manjšinski statut, vsako upravičeno vprašal, kakšen je vendar postopek, po katerem imajo Slovenci pod isto upravo na enem kosčku zemlje tak-

šne, drugje pa skoro nobenih narodnostnih pravic.

Z rešitvijo Tržaškega vprašanja stopa torej zopet v ospredje tudi problem naše deželne avtonomije, ki po svojem statutu ne more biti takšna, da ne bi po pravni priključitvi Trsta k Italiji preprečevala, da se to mesto vključi v njen sestav. Zato je treba že sedaj v njej predvideti prav tako široko ali še širše priznanje pravic slovenski skupini, kakor so ga dobili tržaški Slovenci s svojim manjšinskim statutom. Zdrava država temelji na zadovoljnih državljanih! Če se hoče to doseči, je treba seveda k delu za izdelavo »nitičke avtonomije« pritegniti tudi zastopnike Slovencev, kar pa do danes še ni storjeno. Deželna avtonomija mora zakoniti sožitje tu živčevih narodnosti, zato mora biti skupno izdelana.

Čujte čujtel...

»Primorski dnevniki« od 20. t. m. prinaša vest, da je jugoslovanski minister v Trstu, prof. Jože Zemljak, priredil v torek 19. t. m. poslovnih večer, na katerega je povabil tudi italijanskega političnega svetovaleca Fracassija, prefekta Vitellija in vodjo oddelka za notranje zadeve Memma, ki so se vabilu tudi odzvali ter se na ta način srečali tudi s »stovarišema« Francem Stokol.

Čujte, čujtel, rimskim »emisarjem« so Titovi zastopniki ne samo Trst izročili, ampak jih tudi na pogovorni večer povabili! Kaj poredčo »temu tisti novopečeni sopotniki« okoli »Novega lista« in pa sami »stovarišča« okoli »Primorskega dnevnika«, ki so ob letošnjem Slovenskem plesu v Trstu kričali na izdajstvo, češ da so na ples bili povabljeni tudi »rimski emisarje!«?

Spomeniki so jim na poti

Udruženje italijanskih mladincev, Italijansko socialno gibanje (novi fašisti) in razni drugi prenapetosti se razburjajo in po devetih letih njihove postavitve zahtevajo odstranitev dveh spomenikov: padlim borcem iz Pevme, Oslavja in Sentmavra, ki stoji na trgu v Pevmi, in onega iz Steverjana, ki je postavljen vsem padlim iz Steverjana.

Zahteva po odstranitvi je seveda neutemeljena, izgovor, da oba spomenika žalita kosovno italijanskih vojakov na Oslavju, pa naravnost otročje izmišljen. Oba spomenika strážijo sedaj orožniki in je upati, da oblast nasilnežem ne nasede.

Zupanstvo iz Steverjana in svojci padlih iz Pevme, Oslavja, Sentmavra in Steverjana pa naj se odločno proti tej gonji pritožijo na pristojno oblast, to je na prefekturo in vlado.

O stvari odloča in bo smelo odločati samo slovensko ljudstvo, kakor sme o kosnicah na Oslavju odločati samo italijansko ljudstvo!

Cucchi in Magnani v Jamljah ne bosta doma!

Goriški frontaši kaj vneto pridiga o socializmu tudi po kraških vaseh in si obetajo vse mogoče od Cucchija in Magnanija, ki sta prav tako komunistična odpadnika kot Tito in njegovi frontaši. To je vsi skupaj so komunisti v bistvu ostali, kot Tito sam zagotavlja, le nazivajo se »socialiste«.

»Še dve leti in pol morate jesti krompir in fižol namesto belega kruha«, je Tito zaukazal Jugoslovanom na Ostrožnem meseca septembra!

Ko bosta minuli ti dve leti in pol, si Tito izmisli kak izgovor o suši in tako dalje!

Kakor jugoslovansko ljudstvo za man čaka, da se desetletne Titove obljube izpolnijo, tako bomo tudi Slovenci v Italiji zaman čakali, da nas bodo Cucchi, Magnani in frontaški »socialisti« odredili ali nam vsaj nekoliko pripomogli v teh težkih dneh. Cudeža, da bi iz kraškega kamenja kruh pekli, kot ga z njihovim piškavim »socializmom« obetajo, ne bodo naredili!

Kraševce

IZ SLOVENIJE

NAJCENEJŠA BOLNISNICA V SLOVENIJI

Splošna bolnišnica v Murski Soboti je v avgustu letos znižala ceno oskrbnini na 990 din in infektivnem oddelku in 720 v ostalih oddelkih ter je postala tako najcenejša bolnišnica v Sloveniji.

PROIZVODNJA BORSKEGA RUDNIKA

V mesecu avgustu so v borskem rudniku dosegli rekordno proizvodnjo: izkopal so 89 tisoč ton bakrene rude.

NAPRAVE ZA HIDROCENTRALE ZA PAKISTAN

Tehnični izvedenec OZN v Pakistanu je po obisku jugoslovanskih tovarn, central, inštitutov pripravil Pakistanu, naj nabavi naprave za svoje hidrocentrale v Jugoslaviji.

Jugoslavija bo v zameno za te naprave dobila bombaž in riž.

Odhod predstavnikov Trgovinske zbornice v Rim

V torek zjutraj so odpotovali v Rim predstavniki goriske Trgovinske zbornice. Goriški predstavniki se bodo v Rimu udeležili mednarodnega posvetovanja o spremembah in morebitnih dopolnitvah trgovinskega sporazuma, ki je bil sklenjen pred leti med Italijo in Jugoslavijo v Vidmu.

VOJNA ODŠKODNINA

Po čl. 79 mirovne pogodbe imajo vse združene zavezniške sile pravico zapleniti, pridržati si in prodati imovino, pravice in koristi (beni, diriti e interesti) italijanskih državljanov, nahajajoče se na njihovem ozemlju. Prizadete lastnike je po istem členu dolžna odškodovati italijanska država in vlada je senatu in poslanski zbornici že predložila zadevni osnutek zakona. Vlada namerava plačati lastnikom do petih milijonov vrednosti z denarjem v gotovini, ostale zneske pa z državnimi obveznicami.

Prijave pa je treba predložiti v roku 90 dni od dneva, ko bo zakon objavljen.

Gre za imovino italijanskih državljanov na ozemlju predvojnega Jugoslavije, ki je bila zaplenjena pridržana ali prodana v smislu člena 79 mirovne pogodbe in ne za kakšno drugo imovino na istem ednosno na Jugoslaviji odstopljenem ozemlju.

GOSPODARSTVO

SEJANJE PŠENICE

Dobri pridelek žitaric koristi gospodarjem kmetovalcem in državi, ker ni treba kupovati kruha v inozemstvu in ga plačevati z zlatom. Italija že nekaj let sem vodi tako imenovano žitno bitko, ki je prinesla dobre uspehe, saj so nekateri pridelovalci dosegli rekordni pridelek 84 stotov pšenice na hektarju njive.

Da dosežemo visok pridelek pšenice je potrebno upoštevati sledeče pogoje: pravilno kolobarjenje, to je: prvo sejmo koruzo, in to njivo dobro s hlevskim gnojem pognojimo. Naslednje agrarno leto, ko v jeseni koruzo pobereemo, na isti njivi sejmo pšenico!

Sejati pšenico po njivah, kjer je rastle deteja a'j po razoranih travnikih ni priporočljivo, ker nam razne vrste mrčesa (ki se v taki zemlji močno razvijajo) navadno precej pridelka uničijo!

Drugi pogoj za uspeh je globoko oranje odnosno kopanje njive za sejanje pšenice. Kjer le mogoče naj se orje s traktorjem, ki seže globoko in zemljo zaradi naglega oranja dobro zdrobi.

Teško zemljo pa moramo takoj po oranju še pobranati, in sicer predno se zemlja posuši in strdi!

Tretji pogoj za dober pridelek pšenice je gnojenje, ki ga ni priporočljivo opravljati s hlevskim gnojem, ker ta gnoj povzroči prebujno rast, nakar se pšenica rada poleže. Poleg tega zanaša ta gnoj razne bolezni v zemljo (na primer snetištvost).

Le v puisti, pešeni zemlji je primerno rabiti hlevski gnoj, in sicer 300 do 400 kvintalov gnoja na hektar zemlje!

Najbolje je uporabljati umetna gnojila, in sicer 8 do 8 kvintalov superfosfata na hektar, lahko pa tudi 10 do 12 kvintalov! Zraven pa še 100 do 150 kg kalijeve soli; 150 do 200 kg žvepleno-kislega amoniaka odnosno apnenega dušika. Apneni dušik je namesto amoniaka posebno priporočljiv za težka in vlažna zemljišča.

Vsa ta gnojila dobro skupaj pomešamo in jih nato po njivah za sejanje pšenice še pred brananjem potrosimo.

Ce gnojimo s hlevskim gnojem, zadostuje ena sama tretjina od navedene količine umetnih gnojil!

KAKšno VRSTO PŠENICE SEJATI?

Pšenico ločimo v osinko in golico, to je ščetinasto ali pa brez ščetin. Najbolj rodovitna je golica, ki p se rada osipa in s tem pridelek izgublja. Da to škodo preprečimo, jo je poželjivo predno dobro dozori!

V bolj pušto zemljo sejmo pšenico, imenovano MENTANA, katero je že izpodrinila boljša vrsta, imenovana TEVERE. Nato vrste SALTO, IMPERO in druge.

V dobre zemlje sejmo vrste SAN PASTORE ORLANDI 10, MARA, FIORELLO itd.

Vse te vrste semena dobimo v kmetijskih konzorcijih, kjer dajejo tudi vsa potrebna pojasnila. Tu so

Pred sto leti se je rodil knezoškof dr. Fr. Sedej

(Nadaljevanje iz prejšnje številke.)

»Prisilili so me,« je tožil v ozjem krogu, ko so ga zvesti furlanski duhovniki vprašali, zakaj se je odločil za odstop.

Vsi iz okolisa pokojnega knezonadskega Sedeja vedo povedati, da ga je istega zanj usodnega leta 1931 pogostokrat obiskal apostolski vizitator Luca Passetto in ga vne go navorjal k odstopu. Tistega leta 1931 pa je zaradi tolačenja nekaterih doicil Lateranskega dogovora nastal tudi spor med Mussolinijem in Vatikanom. Spor, ki so ga meseca avgusta poravnali. Tedaj pa mu je vizitator Luca Passetto kratko in malo sporočil ukaz, da mora podati ostavko. Naš knezonadškof, ki je svoje predstojništvostoval, ker je absolutno veroval v oblast, se je prejetemu ukazoval vdal in odstopil, vendar s pogojem, da bo njegov naslednik obvladal tudi slovensčino in spoštovanje slovenske vernike.

Vsi smo razumeli, da smo Slovenci z ukazanim odstopom slovenskega nadškofa plačali ceno za poravnano gori omenjenega spora, kajli Mussolini je tedaj osebo obiskal papeža!

Hudo je pravičnega knezonadškofa zadelo, ko je izvedel, da pride

na njegovo mesto vneti italijanski nacionalist mons. Sirotti. V zvezi s tem piše prof. Gaetano Salvemini v svoji knjigi »Mussolini diplomatico«, Laterza 1952, stran 482, dobesedno: »Pio XI nominò un amministratore apostolico, cioè un commissario straordinario con funzioni episcopali, per la diocesi di Gorizia. E scelse un frenetico nazionalista italiano, monsignor Sirotti, che iniziò immediatamente, fra i vivi applausi dei fascisti locali, l'opera di italianizzazione nel seminario.«

Ko so pokojnega knezonadškofa vsa ta žalostna dejstva strla in so množice slovenskih vernikov glasno zajokale, je vest nad tem tragičnim dogodkom zajela malone ves svet, ki je dvignil svoj protestni glas. »Osservatore Romano« je 17. dec. 1931 skušal zadevo prikriti s trditvijo, da je knezonadškof odstopil zaradi bolezni, in da se je 3. novembra istega leta pismeno papežu zahvalil za sprejeti odstop. Toda nemški »Kölnische Zeitung« in beograjska »Politika« sta odkrila zadevo vizitatorjevih obiskov in navorjanj ter očitala »Osservatore Romano«, da je v svojem članku zamolčal i to dejstvo i protest, ki ga je knezonadškof zaradi neupoštovanja obljub poslal papežu dne 3. novembra.

Na poziv, naj knezonadškofovo pismo objavi v celoti, »Osservatore Romano« niti odgovoril ni. Prav tako ni odgovoril na vprašanje »Politike«, zakaj je papež na dr. Sedejevo mesto imenoval prav Sirottija, ki je bil očiten nasprotnik Slovencev!

Danes vemo tudi to, da je mons. Sirotti ne samo bil nasproten Slovincem ter italijaniziral vse, kar je mogel, ampak da je tudi pošiljal v Vatikan pisma proti slovensk duhovščini, katero je krivično črnil, da nima zadostne naobrazbe, da je prežeta slovenskega nacionalističnega duha in da rada samo politizira!

S civilnimi in političnimi italijanskimi oblastmi se knezonadškof dr. Sedej ni znašel, saj so se ravnanala samo po fašističnem nauku in metodi nasilja. Z vojaško oblastjo in vojaškimi krogi sploh pa je gojil dobre stike in prijazne odnose. Večkrat so ga povabili k sebi, ga obiskovali in mu izkazovali vso čast, ki mu je kot škofu pritikala!

V nedeljo 10. oktobra t.l. so na rojstni hiši našega velikega škofa, v Cerknem, odkrili spominsko ploščo, da bodo tudi naši potomci slavili njegov spomin!

Slava mu in zahvala za srčno ljubezen, ki jo je do vernikov obseh narodnosti na Goriskem iskreno gojil. Slava in zahvala mu za mučeniško smrt, ki jo je storil v obrambo lastne pravice in pravice slovenskega naroda!

PRIDNEGA IN POSTENEGA VAJENCA išče trgovina jestvin v sredi mesta. — Naslov v upravnih listih.

DROBNE VESTI

Povračilo taks

Neposredni kmetovalci, ki so si nakupili zemljo ali stavbe za postavitev male kmetije in niso pri tem uživali ugodnosti zakona, po katerem so tozadevne takse znižane, imajo pravico zahtevati povračilo preplačanih zneskov, a morajo to zagospoditi do 7. februarja 1955.

Bolniška pomoč

Stopil je v veljavo zakon, ki nudi zdravniško pomoč jetičnim kolonom in polovinarjem. Ti in člani njihove družine imajo pravico do doklade tudi potem, ko so se iz bolnice že vrnili domov.

Vojaško področje

Sedež vojaškega področja se iz Vidma preseli v Saclie. Do 31. decembra t.l. se je za morebitne listine in druge vojaške zadeve obrniti samo v Vidmu. Po tem roku pa lahko v Vidmu ali v Saclie.

Naznava slikarja g. R. Saksida

V ulici Ascoli št. 1 v Gorici razstavlja svoja umetniška dela slikar g. Rudolf Saksida.

Cepljenje proti kozam in davici

Se v soboto 23. t. m. cepijo v Gorici - mestu tudi za Standrež proti kozam in davici.

V ponedeljek 25. in torek 26. t. m. od 9. do 10. ure bodo cepili pa v Podgori tudi otroke iz Ločnice, Pevme, Oslavja in Sentmavra.

Vinski pridelek v Brdih

Naši vinogradniki v Skriljevem, na Pleševem, na Jazbinah, na Vatešiču, v Steverjanu, na Oslavju v Pevmi, Sentmavru in Podgori so svoj vinski pridelek spravili v klet. Niso zadovoljni s količino, ker so

toča in druge vremenske nezgode precej pridelka pobrale. Zadovoljni pa so s kakovostjo, ker je bilo grozdje zelo sladko in mošt presoga povprečno 21 stopinj sladkorja!

Da bi le cena bila ugodna, ko je že pridelek bolj okusen, čeravno manjši od lanskega.

Pri tem svetujemo veliko varčnost v vinom. Ne uživati brez potrebe in v preobilici. Kmet mora vino piti, da si popravi moči, ne da si jih z njim kvari!

Kazen za ponarejevalce vina

Vlada je odobrila zakon, ki predvideva hude denarne kazni za umetno izdelovanje vina, in sicer 100 tisoč lir za vsak hektoliter. Za industrije pa se kazen samo za posest takega vina ali likerja in temu podobno suče od 50 tisoč do 300 tisoč lir. Poleg tega pa jim sodnik lahko odredi še zaporo skladišča za eno leto.

Tropinovo žganje

Kot izvemo iz italijanskih listov, je tudi letos kmetom dovoljeno kuhati žganje iz lastnih tropin in izključno za domačo rabo. Kuhati ga seveda smejo samo potom kakega nakupovalca tropin, ki jim namesto denarja vrne določeno količino žganja.

Na pokopališču

Bližajo se. Vsi sveti in županstvo razglašajo, da morajo biti vsa dela na grobiščih opravljena do 28. t. m.

Smrt v Rupi

V soboto zvečer 18. t. m. je tu nenadoma umrl 81 let star domačin g. Dominik Pahor. Bil je narodno zaveden moč in prepričan demokrat. Njegovim sorodnikom naše sožalje!

DROGERIJA
ANTON PODGORNIK
GORICA - Trg. De Amicis, 12 na Kornu - Tel. 3009

Lambretta 125 F
EDINI ZASTOPNIK ZA GORIŠKO
ALDO MEROLLI & C.
MOTOFORNITURE
GORICA - ULICA GARIBALDI 5 - TEL. 2723

CENA PO CENIKU LIR 108.000
PRODAJA Z MALIM PREDPLAČILOM,
OSTALO PA ODPLAČILA DO 23 OBROKOV

Usoda Piccard-ove gondole

V Trstu rjavi znamenita potapljaška gondola, ki so jo zgradili v raziskovalne namene za profesorja Avgusta Piccarda. Tudi ta profesor je ostal brez denarja in ne more nadaljevati s svojimi drznimi raziskovanji morskoga dna. Še pred kratkim se je stari profesor potopil častnikarjem: »Moja potapljaška gondola je v Trstu izgotovljena, vendar bo zarjavela, če ne najdem vlade, ki bi mi stavila na razpolago potrebna sredstva.«

Profesor Piccard ima dva glavna načrta, ki bi jih želel obdelati. Njegova namera je, da bi v okolici Kanarskih otokov, kakih tisoč metrov pod morsko gladino, iskal za sledovi pravilnega mesta Atlantisa. Neka ameriška filmska družba je pripravljena, da belgijskega znanstvenika opremi z aparaturo za filmsko snemanje v barvah in se nadeja, da bi na morskem dnu njeni strokovnjaki lahko filmali ostanke starodavnega Atlantisa. V ta namen je družba pripravljena žrtvovati pol milijona dolarjev.

Trmoglav profesor pa nad to ponudbo ni navdušen, ker bi na ta način, tako modruje ubogi idealist, upobegnil iz področja znanstvenega raziskovanja na področje dobrih-karskega profitarstva. Vsekakor bi odpadlo za njegove potrebe pri tej ponudbi 200.000 dolarjev.

Medtem ko se profesor še pogaja z Američani, se je pojavila neka nizozemsko-belgijska finančna skupina, ki namerava uresničiti tako imenovani načrt Vago. Po dolgotrajnih brskanjih je našla družba v oklepnih blagajnah neke amsterdamske banke skrbno spravljene načrte, ki so se ukvarjali s preteklimi ladijskimi katastrofami. Vsaka ladja, ki ne leži globlje od tisoč metrov pod morsko gladino in ki je s seboj potegnila v morske globine večje in dragocenejše tovora zlata in draguljev, je v teh načrtih označena. Križi na pomorskih zemljevidih so posebno na gosto posejani prav v zalivu Vigo. Tam se je namreč leta 1702 potopilo celotno brodovje, ki je prevajalo iz španskih ameriških kolonij srebrja in zlato v domovino. Po cenitvah izvedencev je bilo na ladjah plemenitih kovin za polnih 275 milijard lir. Če bo sedanja španska vlada dovolila dvig tega bogastva, bodo Nizozemci in Belgijci takoj pričeli z delom. Pri tem pa naj bi jim bil profesor Piccard s svojo gondolo v pomoč. Brodovje leži kakih 700 metrov pod morjem in bi ma z gondolo lahko pršli na sled.

Belgijski profesor je pripravljen sodelovati pri teh delih pod pogojem, da mu družba zagotovi potrebna sredstva za njegova nadaljnja raziskovanja. Družba pa je medtem svoje honorarje za raziskovalce znatno znižala, ker so se ji ponudili francoski mornariški častniki, ki so v bližini Dakarija letošnjo spomlad dosegli globino 3000 m.

Profesor Piccard se bo moral torej odločiti, ali naj svojo gondolo prepusti rji ali naj se uvrsti med filmske operaterje ali iskalice zlata. Obe odločitvi so za idealnega znanstvenika trpki, današnji čas je pač tak.

Profesor Piccard je znan po svojih stratosferičnih raziskovanjih in on je bil prvi, ki je s svojimi pripravami mogočno približal atmosfersko znanost mejam zemeljskega atmosferskega pasu. Današnji izsledki na tem področju so bili mogoči prav z njegovimi tveganji.

Papež proti ABC orožju

Prejšnji četrtek je sv. oče sprejel v svoji letni rezidenzi nekaj sto zastopnikov mednarodnega zdravniškega kongresa. Pri tej priložnosti se je papež Pij XII. izrekel proti uporabi atomskega, bakteriološkega in kemičnega orožja.

Spoštvuj svoj materin jezik najmanj tako, kakor spoštuješ jezik svojih someščanov!

To je tvoja narodna dolžnost, in to je tudi tvoja pravica, ki ti jo daje posebni statut.

Prevarjanje in potvarjanje KP

Komunizem je v svoji pristi, nezakriniti obliki popolno znanje narodnostnih in verskih izročil vseh narodov. Pred dobrimi 20 leti je pa komunistična internacionala opustila ta načela in prešla k taktiki »ljudskih front«. Tako ni prišlo samo do skupne fronte z nekomiunističnimi strankami in skupinami, ampak tudi do ideološke preusmerjenosti z večjim poudarjanjem narodnostnih izročil. Od takrat dalje komunistične stranke po vsem svetu izražajo velike osebnosti preteklosti. Tako se ameriški komunisti sklicujejo na Lincoln, komunisti Latinske Amerike se proglašajo za dediče velikega osvoboditelja Simona Bolivarja, francoski komunisti pa vsako leto proslavljajo Devico Orleansko. Letošnja spominska proslava Device Orleanske v pariški mestni hiši je imela še poseben značaj. Proslava je namreč izmislila iz proteste proti vojni v Indokini iz protiponovni obojevozi Zahodne Nemčije. Istočasno so prišli francoski komunisti na duhovito misel, da so združili proslavo Ivane d'Arc s proslavljanjem komunistke Danielle Casanove, ki je umrla na legarju leta 1943 v nemškem koncentracijskem taborišču. Pri vsem spoštovanju do opornih bork Casanove moramo pripomniti, da je bila ona prav tako kot vsi francoski komunisti bolj zvesta Sovjetski zvezi kakor pa Franciji, medtem ko pomeni ime Jeanne d'Arc le Francijo in samo Francijo.

Nova verska preganjanja v Sovjetiji

V zadnjih tednih je protiverska gonja v Sovjetiji dosegla ali celo presešla komunistična divjanja proti verskim ustanovam iz l. 1930. Letaki, brošure, knjige, časopise, radijske oddaje in številna ostala propagandna sredstva obratujejo s polno paro. Stara gesla: »Religija je opij, za ljudstvo so zamenjale nove krilatice. Komunistična iznajdljivost prevarantskih gesel je postavila za stopnjo ostrejšo zdravila: Vera je miselni delikt, razglajajo partijski provizijski politiki. Moskvska »Pravda« napoveduje »nepopustljivo in nepomirljivo borbo proti verskim predsodkom in označuje vero »kot življenjsko najbolj trdovratni in škodljivi ostanek kapitalizma.« Komsomolska »Pravda« zmerja in grozi mladim poročencem, ki sklepajo zakone s cerkvenim blagoslovom in svoje otroke vodijo h krstnemu obredu.

Pred nekaj dnevi se je skoro nepazeno odigrala zakulisna igra med Vzhodom in Zahodom, ki je pomozno dokazala, kolikšna vrednost ima javno mnenje v »ljudskih demokracijah.«

Po povzročile tako ob Podonavju kakor tudi po predelih Vzhodne Nemčije veliko škodo, je ameriška vlada naslovila na vsakega komisarja v Berlinu Georgija Puškina, pismo, v katerem je ponudila za prizadete prebivalce svojo pomoč v živilih in oblačilih. Čeprav je »Nemška demokratska republika« že nekaj mesecev »suverena država, je predsednik Eisenhower svojo velikodušno ponudbo naslovil na Puškina, kajti Washington ne priznava sovjetske pripreznice in tudi ne vzdržuje z njo nikakih diplomatskih stikov. Razumljivo je, da zato tudi dopisovati ne more z državo, ki zašluči dejansko čisto drugačno poimenovanje. Vzhodnonemški tisk je na Eisenhowerjevo ponudbo zagnal krik in vik, kakor je to vedno navada, kadar Kremelj pritiska na odklonilni gumb. Eisenhowerjevo ponudbo so komunisti označili kot »provokacijo, ki žali člonost komunistične diktatorske

vladavine. Ošabno so se komunisti trkali po oblastniških prstih, da ne potrebujejo nobene ameriške pomoči.

Le nekaj dni zatem je — na veliko presenečenje Američanov in še na večje presenečenje komunističnih trobentačev — prispel v Washington zelo vpludno sestavljen odgovor, v katerem komunisti sprejemajo s hvaležnostjo ameriško velikodušno ponudbo. Stvar pa je imela en sam zaponec. Odgovora namreč ni podpisal Puškin, pač pa sam vrhovni poglavar Nemške demokratske republike, Grotewohl. Ta je torej odgovoril na pismo, ki ni bilo nadj naslovljeno. Puškin je bil zaenkrat zgolj pismonoša.

Ker so vzhodnonemški komunisti želeli nekaj pojasnil glede ameriške pomoči, je ameriški visoki komisar Conant zašel v nemalo zdreg. Če odgovori na Grotewohlovo pismo, priznava s tem, hoče, noče, »Nemško demokratsko republiko«. Če ne odgovori, bo vsa zadeva zrknila v slepo ulico in postane vsa ta pisarija nesoptrebna.

Conantu ni preostajalo drugega kakor da enostavno posnema Grotewohla, to se pravi, da na njegovo pismo odgovori — Puškino, čeprav ta ni podpisal odgovora na ameriško pismo. Da pa bi se izognil nadaljnemu slepomišljenju, je v svojem pismu Puškino predlagal, naj zadevo uredi Mednarodni rdeči križ in ga prosil, naj anekogaa pooblasti za ta pogajanja.

Po vzgladu Vzhodne Nemčije so tudi Madžari sprejeli ameriški pomoči za poplavljenca. Priprezliška pokorsčina Kremlja se je enkrat le naglana na koristno stran.

Nasveti za tašče in druge

- 1) Ne vmešavajte se v tuje zadeve! Nezaželeni nasveti so glavni vzroki prepripor. Ne pripovedujte svojih izkušenj, če vas niso za to izrecno naprosili, in prepuščajte mlademu paru odločitev, ali nasvete tudi poslušati ali ne.
- 2) Če se vaš otrok poroči, se s tem premaknejo tudi njegova zanimanja. Ne obešajte se z vso silo na sina ali hčerko!
- 3) Ne bodite le preveč ravnodušni! Predvsem ne zanemarjajte svojih vnukov. Mlada poročenca sta ponosna na svoje otroke, zato ju ne žalostite s preziranjem njihovih otrok.
- 4) Ne dopisujte samo s sinom ali hčerjo, pač pa z obema! Do zeta ali sinah bodite vpludni in izkazujte jima materinsko ljubezen.
- 5) Sorodnike zeta ali sinah ne smatrajte za tuje in vsiljuje, pač pa kot člane lastne družine!
- 6) Mlademu zakonskemu paru pomagajte finančno le v najnujnejših primerih; ne smatrajte tega za dolžnost in še manj je na mestu sponašanje, če so bile take podpore potrebne.

Žena na Kitajskem

Kitajska žena je bila od nekdanj navajena, da opravlja vsa trda vsakdanja dela z isto vneto in pridnostjo kot njen zakonski mož. Pod sedanjim komunističnim režimom pa so ji rdeči samopašniki do delili še posebno vlogo. Medtem ko vojnoukrajška vladavina na milijone in milijone mož in fantov drži v vojaških uniformah, morajo žene voditi traktorje, opravljati železniško službo, čistiti ulice, se mučiti v rudnikih pod zemljo in sploh opravljati vsa dela, ki so v naprednih državah zaradi naporov prihranjena moškemu spolu. Celu egiptski faraoni, ki jim je bilo suženjsko delo glavni vir človeške sile, so ženi prisodili le njemu organizmu odgovarjajoča dela.

Ali je zemlja obljudena?

Gotovo bo čitatelju znano, da je Aldebaran zvezda stalnica prvega reda v ozvezdju bika in da so na tej zvezdi doma Aldebaranci. To so tisti veličniki, ki prenašajo tudi največjo vročino in so 150 do 200 metrov visoki. Novost pa bo morda v tem, da so ti orjaki na področju civilizacije že daleč pred nami. Vemo tudi, da je na tem svetu vse relativno, od komunističnih priseg do mirovnihih pogodb, zato se tudi časovni pojmi in toplomerske stopinje na Aldebaranu temeljito razlikujejo od naših.

POD ČRTO

Nekega večera se je častnik Plogos vrnil domov s poštemim mahodom, ki se ga pa ni nalezal pri svoji sestrični, niti na shodu svoje stranke. »Kje si se spet potepal?« ga spraševala babica, medtem ko je v kuhinji cvrla 10-metrsko štrne aldebaranskih kalamarov. Ves dan smo te čakali. Oče je odšel na zvezdarno in te je v letecem

rojstni dan, in pulover iz lave; u pam, da tudi nisi pozabil na oglikovo dihalno opremo.«

»Ne, ampak, ha čilih! — obraz sem imel vsekakor odkrit. Nisem zmrazil in predvsem sem na planetu opazoval, kako vse tam leze in gre. Ko sem z letičim krožnikom pristal, sem s prostim očesom zagledal štirioglasta živa bitja, ki so drčala na kolesih in jih je moja prisotnost oditno razburjala. Z vseh strani so se gnetli na ozkih pasovih proti meni in nekateri so me iz drobnih cevok obevali z ognjenimi prameni. Sedaj pride pa najbolj smešni del: Ko sem nataknil svoja ultra očala, sem opazil, da so iz samih bitij vrela na dan še druga mnogo manjša bitja, ki se niso premikala po kolesih, pač pa po dveh nogah.«

»Po nogah, se je prestrašila babica in odložila veliko ponev, »kako kot mi? Tega bi si človek nikoli ne mislilo!« — »In vendar je res. Je nadaljeval Plogos. »Zdelo se mi je, da opazujem uši, ki sedijo po škaticah, lahko pa se tudi same premikajo, gradijo hiše in mesta. Prav tako kakor mi, vozijo se po mahtnih posodah po vodi in celo pod vodo.«

»Kaj pa je voda?« je spraševala babica. »H2O«, je dejal oče, ki je bil nekoč ravnatelj gimnazije, »plin, ki se pri nedopovedljivem mrazu zgosti v agregatno stanje, podobno lavi.« — »In pri še večjem mrazu postane trdno telo!« je dodal Plogos. »Predstavljajte si, da je na obeh tečajnikih planeta voda popolnoma bela in trda kot kamen, in celo tja prihajajo uši.«

»Brrrr!« je zamomljala babica in predstavila kurjavo od 4000 na 5000 stopinj, »mraz me strasa, če na to samo pomislim.« »Tu uši, je nadaljeval Plogos, »so povsod po planetu in imam celo občutek, da govorijo.«

»Kaj se pravi občutek?« se je obregal oče, »kako prideš na nespametno misel, da bi uši govorile?« — »Zato, ker sem odkril njihove knjižnice in jih fotografiral«, je tilho zašepetal Plogos, »in ker mislim, da živa bitja, ki pišejo in tiskajo, tudi govorijo.«

»Hm«, se je namrdnil oče. »Potem bi morale imeti tudi možgane.« — »Saj jih tudi imajo!« se je razvnel Plogos. — »Jemene, jeimene!« je vzdihala babica, »možgani, to je nevarno! To nam dokazu-

je vsa naša zgodovina. In če pa met uporabljajo zato, da prederejo vsemirje in pridejo celo do nas...«

»Molčite!« je dejal oče, in obračujoč se k sinu z vso resnostjo dejal: »Kaj imajo morda tudi že letече krožnike?« — »Ne verujem. Letajo sicer z majhnimi letali, ne morejo pa še, kakor izgleda, iz lastne atmosfere v vsemirje. Vsekakor pa že pridno streljajo in uničujejo, kar so sami zgradili; atomske bombe mečejo na svoja lastna mesta.«

»Potem so vsekakor civilizirani!« se je razhudila babica. — »Civilizirani je pretirano reči, babica«, je dejal Plogos, »vendar so na najboljši poti, in na to nevarnost bom v svojem poročilu posebno opozoril.«

Poročilo je v resnici tudi izšlo v nekaterih ilustriranih revijah in zbudilo splošno pozornost po vsem Aldebaranu. Tri dni zatem pa je Znanstvena akademija v uradnem listu izdala tole izjavo:

V neki reviji je izšel članek s podpisom »Plogos« o predoru v sončni sistem 4712 in zlasti na planet št. 3 (zemlja), na katerem naj bi imenovani našel živa bitja. K temu Akademija pripominja:

1) Dokazano je, da vlada na planetu št. 3 (zemlja) povprečna temperatura, ki leži le nekaj stopinj nad lediščem plina H₂O (voda).

2) Prav tako je nesporno dogmno, da je organizno življenje mogoče le pri temperaturah, ki so najmanj 700 stopinj urana nad tališčem bakra.

3) Že stoletja je znano, da sestoji atmosfera planeta št. 3 (zemlja), iz 21 odstotka kisika, to je strupa, ki že pri dodatku 0,5 odst. u-smrti vsako živo bitje.

Ze iz samih teh dejstev je jasno, da je poročilo, ki poleg tega govori o kolesih, nogah, možganih in celo knjižnicah, plod sicer fantastičnega, zato pa popolnoma neodgovornega častnikarja. Poročilu priložene povečave mikroskopičnih fotografij, na katerih je prikazana bujna vegetacija namišljenih živih bitij, njihovih domov, mest, knjižnic, parlamentov in vojašnic, so navadne potvorbe. Ministrstvu za tisk in ljudsko izobrazbo je Akademija nujno predlagala da imenovani nemudoma odvzame dovoljenje za izvrševanje častnikarskega poklica.

Vrhovni svet Znanst. akademije

Podpis: prof. Colastik

Po zadnjih štetjih je na naši zemlji danes 64 mest, ki štejejo najmanj po 1 milijon prebivalcev, v teh mestih stanuje 148,3 milijona ljudi. To bi bilo 37 odstotkov vsega evropskega prebivalstva. Dve največji mesti sveta sta sicer New York (12.832.000 preb.) in London (8.346.100 preb.), vendar je po številu milijonskih mest na prvem mestu Azija. Ima jih 22. Evropa jih premore 19. Severna Amerika 16, Južna Amerika 4, Avstralija 2 (Sydney in Melbourne) in Afrika, ki ima eno samo milijonsko mesto (Kairo - 2,1 milij. prebiv.). Najmlajše milijonsko mesto je Carigrad.

Polska baletka Kristina Bujnovska je pred kratkim dospela v Pariz z večjo baletno skupino. Ze prvi večer pa so morali nastop odpovedati, ker je baletna prvakinja izbrala svobodo. Francoske oblasti so ji sedaj izdale potni list in še v kratkem bo odpotovala v Ameriko.

Kraljico Elizabeto II. portretira italijanski slikar Pietro Annigoni. Slikar ne prihaja na dvor, pač pa kraljico obiskuje njegov atelje. Potrebnihi je 15 obiskov in vsak traja 90 minut. Slika je namenjena za »Družbo ribjih trgovcev«, ki ima še iz srednjeveških časov pravico na vladarski portret.

Glasilu sovjetskega trgovinskega ministra se v zadnji številki pritožuje, da so zasebni cvetličarji v Moskvi praktično preuzeli v svoje roke ves cvetličarski posel. Mnoga državne cvetličarne so morali zapreti. Državne cvetličarne ne morejo konkurirati zasebnim iniciativi. Državne cvetličarne so založene z ovelim nesortiranim cvetjem. Cveticarji - državni nameščenci se pogostokrat vozijo po deželi in tam nakupujejo cvetje, medtem pa so njihove cvetličarne zaprte. Pri zasebnih cvetličarnah je tak nered neznan.

Na eni izmed zadnjih ministrskih sej se je Tito pokazal z obvezo na desnem očesu. Ko se je namreč vozil po Sarajevu v odprtem avtomobilu, ga je zadel šop cvetlic in ga ranil. Poškodba ni bila resna.

Kdor je doslej nameraval v Ameriko, je imel za premostitev na razpolago tri možnosti: lahko je potoval z ladjo ali letalom in prevoznino plačal ali pa se je vtihočopil na neko ladjo in potoval kot črni potnik. Britanske letalske družbe preučujejo sedaj še četrto možnost. Ker že živimo v časih odplačevanja na obroke, so te družbe sklenile, da bodo polkusno tudi tu uvedle plačila voznine na obroko. Potnik bo ob odletu plačal 10 odst. vozovnice, ostalo pa bo poravnal v 20 mesečnih obrokih.

Indijski ministrski predsednik Nehru je s posebno okrožnico naročil državnim poslancem, uradnikom in uslužbencem, da se morajo oblačiti vsposiljivo, trezno, praktično in elegantno. Oblačila naj bodo krojena tako, da upoštevajo nozke hlače, siv ali rjav jopič, brez ovratnika in kravatek. Strogo je prepovedano prihajati v parlament in državne urade z razgaljenimi prsi ali celo v smokingu ali fraku. Taka oblačila Nehru zavrača kot »znak oholosti indijskih kapitalistov.«

V nekem grobišču v Egiptu so našli pravo pravočito nalivno pero, ki utegne biti staro okrog 4000 let. Držalo je iz voltega bambusa, ki je proti koncu ošljevano. Polnilo se pero z rastlinskimi barvili. Po mnenju egiptologov so pripravo uporabljali za napise po stenah grobnic in tudi za barvanje sten-skih slik. Nič novega na tem svetu!

VEŠTIS TRŽAŠKEGA

Sovjetska zveza in STO

Kot bomba je delovalo Višinskoga pismo, da Sovjetska zveza jemlje na znanje londonski sporazum o ukinitvi STO in njegovi razdelitvi med Italijo in Jugoslavijo, ker smatra, da je ta sporazum v interesu miru in pomirjenja med Italijo in Jugoslavijo. S tem je Moskva ne samo vzela ta sporazum na znanje, ampak ga je tudi odobrila. Nič ne pomaga drugačno tolmačenje, ki ga skuša kominformistiški tisk v Italiji in v Trstu vsiliti sovjetski izjavi. Ta izjava je jasna in nedvoumna: Sovjetska zveza, ki je bila do nedavno proti ukinitvi STO, je na to ukinitvi pristala in je dala celo svoj blagoslov.

S tem dejstvom moramo računati vsi, ki smo STO zagovarjali in se za njegovo ohranitev borili. In s tem dejstvom morajo računati tudi slovenski in italijanski pristavi kominformistične partije na STO. Nekateri independentistični krogi v Trstu so stavili na Sovjetsko zvezo po londonskem sporazumu še zadnje upe, češ, ona ne bo na ukinitvi pristala, in so menili, da se STO, ki na papirju in pravno še vedno obstaja, vendar enkrat še lahko uresniči. Danes, po sovjetski odobritvi londonskega sporazuma, še pričakovati ohranitev in uresničenje STO bi bila gola utopijska in samoprevara.

Poglejmo stvari stvarno v obraz. Zavedajmo se novega položaja in z njim računamo kot resni in stvarni ljudje. Politika je res nestalna v teh časih; kar je danes belo, je lahko že jutri rdeče. Ali čeželi se v svetovni politiki ne dogajajo, četudi je v rimskem parlamentu nekaj pretekli teden nek poslanec vedne, da se je zgodil pravi čudež, da pride Trst zopet pod Italijo. Zato STO pravno in formalno ni bilo likvidirano, ono obstaja, in tudi mirovna pogodba ni bila v tem pogledu spremenjena, ker bi treba za to pristaneč vseh 21 držav - podpisnic. Danes, po sovjetskem pristanku, ne bi bila več nikakoli težava teh 21 podpisov dobiti. Ali dokončnost razdelitve STO in definitivna prepustitev področja B Jugoslaviji se ne ujema z italijansko notranjo politiko, ki si pušča še vedno odprta vrata na področje B, četudi zunanji svet smatra sporazum med Jugoslavijo in Italijo za definitivno.

Z dejstvom, da je Sovjetska zveza menjala svoje stališče v vprašanju STO in odobrila njegovo ukinitve, morajo računati tudi oni pristavi kominformistične partije STO, ki so se izrekli za to Ozem-

lje in želeli njegovo uresničenje. Med temi je dosti Slovencev, ki želijo pozabiti svojega slovenskega porekla, svojega jezika, svojega sorodstva z ostalimi Slovenci tega ozemlja. Ali se oni prištevajo k slovenski narodni skupnosti? Ali želijo biti oni in njihovi otroci deležni pravic, ki jih londonski statut priznava slovenski narodnosti: manjšini na Tržaškem in v mestu Trstu samem?

Vsak Slovenec je po svojem socialnem in političnem prepričanju lahko pristal različnih strank, je lahko demokrat, socialist, komunist itd. Ali v zamejstvu, izven matične države, v državi, ki je po ogromni večini drugorodna, kot je Italija, se mora slovenska in slovenska manjšina zavedati, da ni ona poklicana, da odloča o usodi države in državne politike, ampak, da mora posvečati vse svoje sile predvsem lastni ohranitvi, razvoju in napredku v skladu z obstoječimi zakoni. Zato se mora pri nas vsak Slovenec in vsaka Slovenka, pa bila po ideološkem naziranju demo-

krata ali socialista ali komunist, predvsem zavedati, da sta sestavni del svoje narodnostne skupine, kateri pripadata po svojem rojstvu, krvi in jeziku. In če je njih stranka taka, ki zobra v svojih vrstah pripadnike večinskega naroda in pripadnike manjšine, kakor n. pr. komunistična partija v Italiji in na Tržaškem, kjer nimajo Slovenci lastne samostojne komunistične stranke, se morajo Slovenci - komunisti in socialisti v svojem kulturnem in narodnostnem izživljanju vključiti v slovensko narodno skupnost, ki je nosiljeka pravic slovenske narodne manjšine.

Prisel je čas, da se Slovenci zberemo, postavimo na noge in pokazemo, da živimo in obstajamo in da ne predstavljamo v Trstu oni 4 odst. prebivalstva, kakor so nas hoteli našesti na podlagi rezultatov občinskih volitev, pač pa, da je naša moč v resnici popolnoma drugačna. Od te naše moči bo odvisno v koliko bomo deležni pravic, ki nam jih jamči londonski statut.

Članski sestanek SDZ

Prvi širši sestanek tržaških članov Slovenske demokratske zveze, ki se je vršil preteklo nedeljo na strankinem sedežu, je bil zelo dobro obiskan. Sestanku je predsedoval podpredsednik Kristijan Tence iz Sv. Križa, ki je po pozdravnem nagovoru predal besedo dr. Josipu Agnelettu. V nad eno uro trajajočem poročilu je predsednik Slovenske demokratske zveze nato temeljito analiziral razvoj reševanja Tržaškega vprašanja, ki je zdaj začasno zaključeno z londonskimi dogovori. Podčrtal je, da je bila Slovenska demokratska zveza mnenja, da bi bilo boljše uresničiti Svobodno tržaško ozemlje, in da teh svojih pogledov tudi še danes ni izpremenila. Povedal je, kaj vse je odbor ukrenil, da bi se to mnenje, ki je mnenje večine tukajšnjega prebivalstva, tudi upoštevalo. Toda vse je bilo zaman. Nadaljevanju svojih izvajanj je dr. Agneletto o svetilih zadržanje, ki so ga v tem času zavzele posamezne politične skupine. Razložil je določila londonskih dogovorov ter je zaključil z ugotovitvijo, da posebno s statutom manjšinskih pravic Italija prvič uradno izjavlja, da bo na teh

steh priznala obstoj Slovencev in točno naštevajo, katere pravice jim bo dala. Zato ne smemo biti preveč črnogledi in moramo verovati, da bomo tu lahko živeli in se hranili, če bomo le znali pravilno uporabljati vse, kar nam je zdaj postalo dostopno ter nam je zaupano.

Po predsednikovem poročilu se je razvila zelo živahna debata, v katero so posegli številni udeleženci sestanka. Tako je bila izražena kritika Glavnemu odboru, ker ni v teh mesecih sklical nobenega članskega sestanka. Predsednik je pojasnil, da se je iz dneva v dan pričakovano odločitve in v takšnih okoliščinah bi sestanek ne imel nobene odločilne stvari, o kateri bi lahko razpravljali in odločali, saj bi se znalo zgoditi, da bi dogodki, ki bi naslednji dan odvzeli sklepom vse važnost ter bi celo osmešili njihove predlagateljce, za katere bi bilo kaj slabo pričevalo, če tega ne bi znali predvideti. Sestanki bi imeli pomen, če bi se mnenje krajevne prebivalstva upoštevalo. Toda Glavni odbor je pravilno ugotovil, kakor je tudi razvoj jasno pokazal, da so proti že sprejetim sklepom vse besede bob ob steno in zato je sestanek odločil do danes, ko že imamo pred seboj novo stvarnost, v kateri moramo skleniti, kakšno pot bomo ubrali. Mi nismo nobene totalitaristične ali kričarske gibanje, ki si lahko dovolijo, da eno kriče drugo pa dela, ali pa, da kriči, ko ve, da to nima nobenega smisla. Zato je odbor sicer ukrenil vse, kar je bilo potrebno, da še v zadnjem trenutku vsem udeležencem londonskih pogajanj podčrtamo nevarnost in nezaželenost delitve STO, članskega sestanka pa ni sklical.

Drugi predlog, ki je prišel iz članskih vrst, je ugotovil, da smo se Slovenci znašli v približno enakem položaju, v kakršnem smo bili pred prvo svetovno vojno. Zato je s slovenske strani potrebna enaka skupna in predvsem slovenska politika. O tem vprašanju se je razvila še posebno živahna in koristna izmenjava misli, v kateri so posamezni govorniki podvržli ostri kritiki nekatere druge politične skupine. Ugotovljeno pa je bilo, da se v javnem življenju ne sme vleči zamer v nedogled in da je posebno danes prišel trenutek, ko je treba širokogrudno odpreti srce ter na marsikaj pozabiti, samo da bi se ustvarili pogoji za doseg široke povezave vseh iskrenih in zavednih tržaških Slovencev. Predsednik je pri tem pojasnil, da je Glavni odbor Slovenske demokratske zveze že vzpostavil stike s Slovensko katoliško skupnostjo, s katero je v zadnjem času že podvzel nekaj skupnih korakov in je z njo tudi podpisal zadnje spomence v zvezi Svobodnega tržaškega ozemlja. Podvzeti so koraki, da se to sodelovanje poglobi in še razširi.

Nekateri govorniki so zopet podčrtali, da bo težko sodelovati z nekaterimi političnimi vodstvi, predvsem s tistimi, ki niso za slovensko, temveč za mešano slovensko-italijansko komunistično ali, kakor pravijo, »socialistično politiko«. Iste težave onemogočajo iskreno sodelovanje tudi s skupinami, ki so od teh vodstev odkrito ali prikrito odvisne. Tržaški Slovenci smo že nekaterkrat občutili hude posledice dejstva, da se naših želja ni pravilno upoštevalo, ker so nas posebno napram matični domovini pred-

Komunistična pravica in led

Prvi tajnik madžarske KP, Istvan Kovacs, je v nekem svojem govoru izjavil, da so v zadnjih letih številne tovarševce pozaprl (na Madžarskem namreč) in so jih nato sodišča obsodila na podlagi povzrojenih in izmišljenih obtožb, pričevanj in priznanj. AVH (madžarska tajna policija) se je s tem težko pregrešila proti partiji in proti našim tovaršem, ki so po nedolžnem posedali po zaporih. Kovacs je nadalje zatrjeval, da so sodišča raziskala vse te slučaje in oprostila po nedolžnem obsojene.

Verjetno spada med te po nedolžnem obsojene tudi Laszlo Rajk, bivši zunanji minister, ki so ga l. 1949 obsodili na smrt pod obtožbo, da je hotel s pomočjo Tita strmo glavo kominformistično vladavino na Madžarskem. O izvršeni usmrtitvi s potrebnimi komunističnimi prilado poročali vsi komunistični listi. Agencija »Kathresse« pa poroča, da je Rajk nekje v Sibiriji nenadoma vstal od mrtvih in da ga bodo poslali nazaj na Madžarsko. Takšna je pač pravica v ljudsko-

demokratičnih deželah. Po želji enih poglavitnikov, ki so se s Titom skregali, ti odrežejo glavo, po želji drugih, ki so se s Titom pobotali, ti jo zopet prilepijo. Na Madžarskem se pravica enkrat imenuje Gabor Peter, drugič pa Istvan Kovacs; v Sovjetski ji je enkrat ime Stalin, drugič pa Malenkov. Večših so govorili: Kovčke gor, kovčke dol; rdeča »prosvetljenost« je kovčke zamenjala z živimi glavami. Če to ni morala...

Tudi pri nas v načelu ni drugače. Tu k sreči še stoji glava na ramenih, ker — hvala Bogu — nimamo komunistične tajne policije iz izvršne oblasti. Tu režejo glavo STO. Višinski, ki je od mestirja, jo je odrezal, Vidali bi jo rad prilepil. Pri Rajku je to šlo, ker so javnost samo osleparili s trditvijo, da jo je izgubil. Prav zato, ker jo je STO izgubilo tudi praktično — le z napovedano potegavščino, jo Vidali sudi platonično lahko še lepi. Ze jutri pa bo večerajnja Vidalijeva prisega pozabljena. Pribežniki od večeraj, od danes in od jutri ostajajo z razliko od svojih tovaršev na oni strani železne zaves. Ostajajo tudi zato, ker spada krivopriskizništvo tudi med revolucionarne pridobitve.

Kdo bi bil neki tako malenkosten in natančen? Glavno je, da parol in priseg ne zmanjka, in s temi edinimi je ljudska imovina bogato založena. Plača teče s tako ali drugačno parolo — in samo to je važno... Ali bo šlo po teh receptih na tej strani tudi še za naprej, je odvisno od tistih množic, ki gredo samo enkrat ali pa so pripravljene kotaliti se vsak dan sproti po komunističnem ledu. Prav o tem ledu živahno razpravljajo delavci v teh prečudnih dneh komunističnih preskokov.

Odhod zavezniških sil

Odhod zavezniških sil se nadaljuje s pospešenim tempom. Vidali je bil v nedeljo s tem zelo zadovoljen, številni pripadniki KP pa s strahom gledajo v bodočnost.

Pišejo nam iz Prečnika

V »Primorskem dnevniku« se provizijski potnik v svojem pripetku iz Prečnika bridko pritožuje nad »posluševanjem prostaških žaljkov na račun Jugoslavije in njenega voditelja«. S to pritožbo pa je tudi skoro že vse opravil ali pa je morda le hotel opravičiti kravjo kupčijo, ko je ugotavljal: »Neznanje in nerazodnost sta velika nesreča za posameznika in narodno ter človeško skupnost. To je toliko slabše, kolikor si domišljujemo, da nosimo politično modrost v mezincu.« Če spadata ta stavka in naslednji v ocene tukajšnjih in onostranskih prekupčevalcev, je potnik dobro pogodil: če pa stresa ljev.

Zamenjava uprave STO

Z londonskimi sklepi preneha ZVU na ozemlju STO in jo zamenja uprava italijanske republike. Po časopisnih vesteh preneha anglo-ameriška uprava ob polnoči dne 25. t. m., v istem trenutku pa pričenja uprava novih upraviteljev.

Po istih vesteh se bo izvršila ceremonijalna predaja v jutranjih urah dne 26. t. m. na trgu Unità. Obenem bodo v luko prispele enote italijanske vojne mornarice in na nebu se bodo pojavila letala italijanskega vojnega letalstva. Ob pomolih bodo usidrane ladje obeh dosedanjih upraviteljev, da po izvršeni predaji vkrajojo zadnje zavezniške vojaške enote. Italijanski general De Renzi bo od generala Wintertona prevzel oblast na področju in jo v nekaj dneh potem predal novim civilnim upravi, ki ji bo načeloval visoki komisar Palamara.

Patriotične italijanske organizacije pripravljajo za sprejem italijanskih čet sprevoče, baklade in podobne manifestacije.

Izjava

Spodaj podpisani sem dne 13. t. m. v Borštu nepremišljeno izgovoril proti županu gosp. Lovrihu in občinskemu odboru žaljive besede, češ da si ti lastijo javno občinsko imetje.

Zatrjujem, da sem navedene besede izgovoril, ne da bi imel o tem najmanjšega dokaza in prosim imenovano občinsko oblast oprostčenja. Boršt, 16. oktobra 1954.

Petaros Karel

Glasbena šola SPM

Glasbena šola Slovenske prosvetne matice obvešča slušatelje tedenskih predavanj glasbenega seminarja, da bodo prišla ista že v tem mesecu. Lanski obiskovalci in tudi novi naj se zglasijo v soboto, dne 16. t. m. ob šestih zvečer v učilnici v ul. Machiavelli 22-II zaradi določitve o dogovoru dneva in ure. Vpis za vse druge gojence instrumentalne šole se še do nadaljnega podaljša (klavir, violina itd.).

svojo jezo kot tisti volk, ki je ovoco zmerjal, da mu kali vodo, potem so to pač voljši nauki.

»Prostaške žaljivke« rastejo danes po vsem svobodnem Krašu kot gobe po dežju, in te gobe bodo pošteno pokvarile železce vsem zvočnikom svobodnih Slovencev enkrat za vselej. Titovskega goljufanja nam je zadosti! Nekdo je rekel, da voditelji niso nič krivi, saj so šli na Brione. Mi pa vemo, da pošteni voditelji pokažejo figo tistim, ki ukazujejo proti njihovemu prepričanju. Niti eden od sta vikših v Trstu ni odstopil. S prodajo so torej zadovoljni in za njo tudi odgovorni. Če oni niso odstopili od svojih gospodarjev, bomo mi odstopili od njih, v kolikor tega še nismo storili. Niso nas prvič speljali na led, v prihodnje nas ne bodo več.

Može iz Prečnika

ZAHVALA

Vsem, ko so mo ljubljeno ženko

Anico Poštovan

spremlili na zadnji poti, ji poklonili cvetje in mi izrazili sožalje, se prav pristočno zahvaljujem. Posebna zahvala naj velja č. g. kanoniku Kramarču, č. sestram, Barkovljanom, prijateljem iz urada in pevcem.

Dr. Matej Poštovan

Odgovorni urednik: Dr. Prof. ANTON DABINOVIČ
Tiska: tisk. Adria, d. d., v Trstu

Darilne pakete

za Jugoslavijo in druge države

razpošilja tvrđka

ALASKA

Š. HAVERIC

TRST - ulica S. Lazzaro 13-I

Tel. 35-658

Zajamčeno prvovrstno blago po najugodnejših cenah

Mizarji kmetovalci podjetniki

Deske smrekove, macesnove in trdi les, trame in pakete muči najugodneje

CALEA

TEL. 90441 TRST

Viale Sonnino, 24

Vsakovrstno pohištvo: **Tovarna pohištva**
Tel. 32

SPALNICE - JEDILNICE - KUHINJE ITD. — PO NAROCILU IZVRŠI VSAKO DELO — POROSTVO ZA DOBER NAKUP — TOVARŠISKE CENE — DELO SOLIGNO — DOMACA TVRDEKA

PRINČIČ
KRMIN
Cormons - prov. Gorizia

HOOVER HOOVER HOOVER

En dan v tednu ste gotovo preobremenjeni, da operete delovno obleko in vse osebno perilo družine! V temu Vam edino odpomore novi električni pralni stroj

HOOVER

ki Vam sam opere 3 kg perila v 4 minutah popolnoma čisto in brez kakega mučnega namakanja.

Odstej Vam bo pranje v veselje in prihranili boste na času in denarju!

HOOVER I. KERŽE
dobite pri trđki

Piazza S. Giovanni 1 - Tel. 35019
Po najugodnejši ceni in tudi na obroke

HOOVER HOOVER HOOVER

Kaj bi neki kotel sponašal ponvi...

Pod gornjim naslovom razglablja s sovjetsko izdajo STO hudo poparjeni uredniki pri »Delu« vprašanje, zakaj iz Miljskih hribov sluje je trumoma odhajajo in zapuščajo svoje domove, zgrajene z žulji ene generacije. Pri »Delu« imajo za ta tragični pojav v zgodovini slovenskega naroda tudi promptni odgovor. Zato, »ker nečejo poslušati titovskih agitatorjev, ki jim obljubljajo med in mleko v »socialistični domovini«.

»Najhujša obtožba« nadaljuje: »To je samo dokaz, da ljudje titovcem in njihovim obljubam prav čisto nič ne verjamejo. In za to imajo tudi dovolj razlogov. Videli so in še videvajo tisoče beguncev, Slovencev, Hrvatov in Italijanov, ki so zapustili dom, delo in zemljo, ker niso mogli več prenašati nečloveškega ravnanja in samovolje tamkajšnjih oblasti; dnevno imajo tudi priliko videti jugoslovanske državljane, ki dnevno v desetinah beže iz Titovega raja. In to je edini razlog, iz katerega bo odšla večina prebivalcev Miljskih hribov.«

Dobesedno smo povzeli najvažnejše stavke iz »Najhujše obtožbe«. Vsebinsko res ne bi imeli kaj ugovarjati. Resnica pa ne more in ne sme biti polovičarska. Tudi za to komunistično dialektiko velja slovenski pregovor: Kaj bi neki kotel sponašal ponvi, ko pa sta oba umazana!

Marsikdo, ki je ohranil v svojem srcu še nekaj poštenja za pravico in resnico, je verjetno komunistične agente opravičeval s slepoto in zaverovanostjo, ki ne vidi in ne sliši ničesar, pač pa trobi venomer svoje kot papiga, ki je brez razuma in razsodnosti. Taki ljudje — tako jih mnogi opravičujejo — so zatelebanči, ki potvarjajo resnico v dobri veri. Uredniki pri »Delu« so te dobrosrčne prostodušne postavili na laž. Tudi komunistični agenti imajo razvit vid in sluh. Prav ta njihova »N hujša obtožba« to prepričevalno dokazuje. Uredniki pri »Delu« vidijo in slišijo

to, kar je njim v korist, kar pa jih bije po glavi, tega seveda ne vidijo in tudi ne slišijo.

Uredniki pri »Delu« namreč ne vidijo, da med temi tisoči beguncem niso zgolj Slovenci, Hrvti in Italijani, pač pa tudi Rusi, Poljaki, Čehoslovaki, Madžeri, Romuni, Bolgari in Albanci. Ti pripadniki sedmih držav niso prišli iz »Titovega raja«, pač pa iz raja sedmih ljudskodemokratičnih republik. Ni jih mnogo! Koliko pa bi jih bilo, če bi bila preselitev tako lahka, kot je danes na Miljskih hribov; če bi ljudskodemokratične meje ne bile preprežene s strelskimi jarki, z žičnimi ovirami, z minskimi polji, bunkerji, strojnimi gnezdi in ogromno armado do zob oboroženih stražnikov? Koliko bi bilo teh beguncev, bi nam lahko ocenile tajne policije ljudskodemokratičnih vladav, samo te namreč točno vedo, koliko milijonov ljudi na oni strani železne zaves ječi po zaporih, koncentracijskih taboriščih, na prisilnem delu in podobnih mučnicah samo zato, »ker niso mogli več prenašati nečloveškega ravnanja in samovolje tamkajšnjih oblasti«.

Samo iz Vzhodne Nemčije je pribežalo na Zahod v dobrem letu časa nad 1 milijon ljudi — ne iz »Titovega raja«, pač pa iz raja tovaršev Ulbrichta, Picka in drugih veličin....

Pisci »Najhujše obtožbe« v »Delu« so odkrili resnico v naši bližini zato, da bi prikriji prav isto resnico za železno zaveso Vzhodnega bloka. Polovičarsko priznanje bi lahko pomenilo tudi poboljšanje za tistega, ki ravna v dobri veri. »Najhujša obtožba« ni bila napisana v dobri veri, ker ni zajela vsega komunizma, kakor to zasluži. Napisana je bila zlonamerno.

Dialektika med slovenskimi komunisti še vedno hudo šepa in uredniki pri »Delu« bi morali biti pri izbiri tematike vsekakor previdnejši. Tržaški Slovenci namreč niso papige!